

Zelk Zoltán

Szabadság

Jöjj el, szabadság! Te szülsz nekem rendet...
(József Attila)

Hány év volt? Három? Huszonöt?
Úgy vélnéd, ezer éve:
s im fölbukunk a föld alól
s a téli napnak fénye
a kint, a rettegést, penészt
lemossa rólunk végre.

Még botorkálunk, mint vakok,
de arcunkat az égnek
emelve, édes italod
kortyoljuk s drága fényed
zabáljuk, mígnem jóllakik
lelkünk, Szabadság, véled.

Micsoda éh! Mily szomjúság!
Hány évnek éhe, szomja!
De légy hozzánk most még kemény,
ints minket buzgalomra,
mert kevés, aki megmaradt
és mindnek sok a dolga:

Jaj, holtan fekszik városunk,
s a falvak, bányák, kertek
egy jajongó ország ölen,
anyjuk ölen hevernek —
ints munkára, de Te segíts,
hogyan vélünk fölemeljed!

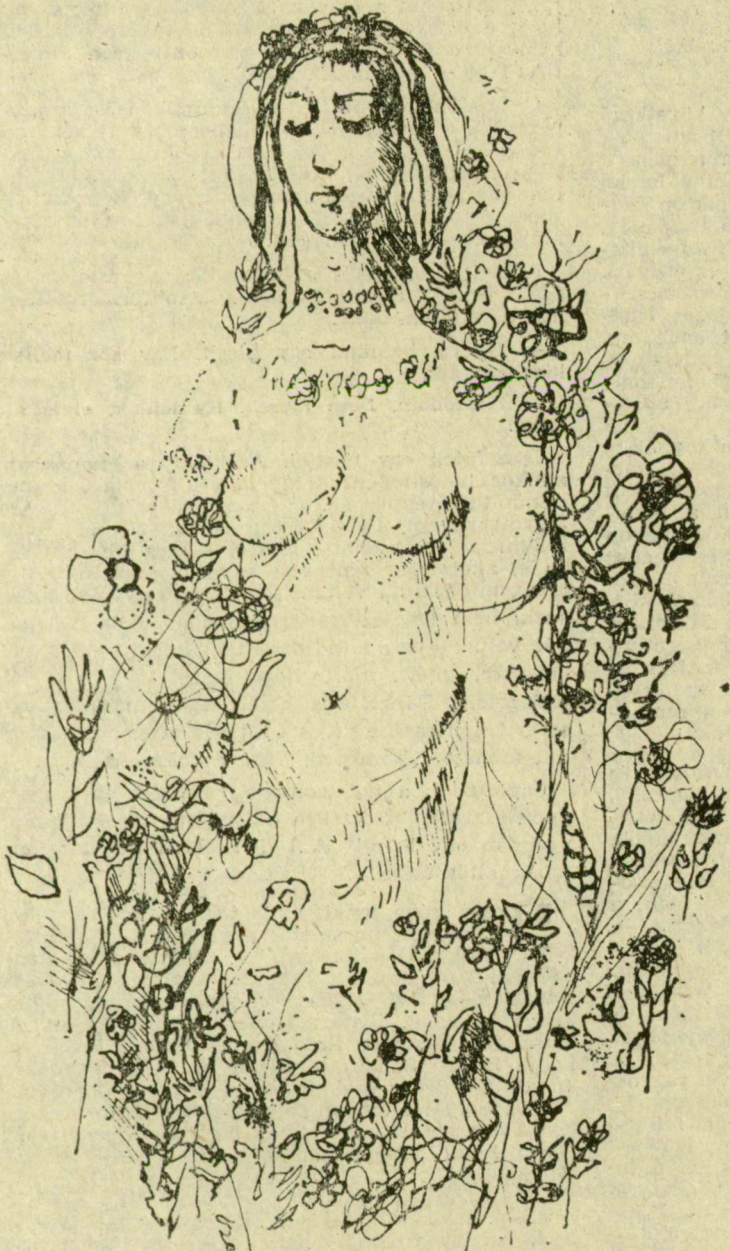
Ints munkára, de Te segíts,
hogyan vélünk fölemeljed
dült falvaink, hullt városunk
s harsogjanak a kertek! —
Te légy Napunk és kenyérünk,
Te szülsz nekünk a rendet!

Hajnal Gábor

Emlékek surrannak

Micsoda tavasz. Gyertyás gesztenyék
alatt a búcsúszavak sokasodnak
halálra érett s ifjú emberek
az életről s a halálról dalolnak.
Szomorú ének száll az egekig
közben emlékek surrannak köröttem
elmennek egymás után ismerősök
barátok szerelmek a sűrű csöndben.
Mennyi halálon át szikrázva jött
ez a tavasz zsendülő levelekkel
s nem bánva bánatot reám köszönt.

Sorsok múlt idők bennem gyülekeznek
állok szirmokon ágyások között
s tétován nézem árnyékát a hegynek.

Társadalomtudományi kutatások Szegeden

Beszélgetés Székely Sándorral, a városi pártbizottság titkárával

Az MSZMP Szeged városi bizottsága az elmúlt évtizedben két alkalommal — egyik esetben az MSZMP Csongrád megyei bizottságával közösen — elemezte a tudományos kutatás helyzetét területünkön. Felvetődött annak igénye, hogy a testület vizsgálja meg a városban folyó társadalomtudományi kutatások helyzetét, fejlődési irányait, feltételrendszerét — Szeged tudományos életében betöltött szerepét. Ennek jegyében az elmúlt hónapokban átfogó felmérés és elemző munka eredményeként a városi pártbizottság elé került az a jelentés, amely sokak közreműködésével készített metszetet a társadalomtudományi kutatások mai helyzetéről, fő irányairól és fejlődéséről. A városi pártbizottság a közelmúltban megtárgyalta e jelentést, élénk és tartalmas vitában fejtették ki véleményüket a résztvevők, s elfogadták a határozati javaslatot.

Szegeden lényegében hét társadalomtudományi kutatóhelyen (egyetemek, főiskolák, levéltár, múzeum, könyvtár) mintegy négyszázan végzik e felelősségteljes munkát. Közülük százán tudományos minősítést kaptak; 84 férfi és 16 nő. A kutatási témák közül 27 kapcsolódik országos fő irányokhoz, illetve célprogramokhoz, 29 minisztériumi, 16 akadémiai, 96 helytörténeti, 174 pedig egyéb taneszközi kutatási programnak része. Az elmúlt öt évben összesen 182 könyv, 2152 tudományos közlemény és 877 egyéb publikáció bonyolította a társadalomtudósok eredményes munkásságát. A kutatók témák igen széles skálát fognak át; a politikai gazdaságtan, az életmódkutatás, az érdekvizonyok vizsgálata éppúgy szerepel a kutatók témák között, mint az oktatási rendszer reformjainak kimunkálása, irodalmi, történelmi és helytörténeti hagyományaink vizsgálata, egyes írók, kiemelkedő személyiségek munkásságának, történelmi eseményeknek és bizonyos geográfiai viszonyoknak a kutatása. Néhány nappal a pártbizottsági ülést követően tettem fel kérdéseimet dr. Székely Sándornak, az MSZMP Szeged városi bizottsága titkárának, a téma előadójának.

— Mindannyiunk számára vitás, hogy a társadalomtudományok helye és szerepe mai viszonyaink között igencsak változóban van. A struktúráltatás tanú lehetünk, új tudományágak kerülnek az érdeklődés homlokterébe, a társadalom megrendelőként jelentkezik, egyre fontosabbá válik a tudományok valószínűsítő szerepe, elemző munkája, döntés-előkészítő vizsgálódása.

— A társadalom fejlődése, különösen a szocialista társadalom előrelépése — mint minden fejlett rendszer — nagyfokú, belső komplikálódáson megy keresztül. Sok összetevő együttműködése, helyzet- és szerepmódosulása idézi elő a változásokat. A fejlődés folyamán a hangsúlyok eltolódnak, új és új kérdések vetődnek fel, amelyek természetesen módon hívják elő a háttérből az új, mind differenciáltabb tudományágakat. A folyamatokra hatást gyakorolni kívánó politikai vezetőknek egyre elengedhetetlenebb feladata támaszkodni a társadalomtudományok feltáró, elemző, a részleteket is felszínre hozó munkájára, melynek birtokában biztosabban és pontosabban hozhatja meg iránymutató és szabályozó döntéseit. A társadalom minőségi fejlődése ezt a bonyolultságot csak fokozza, ami magával hozza a társadalomtudományok növekvő szerepét. A szocializmus fejlődésének mai körülményei között a tudomány szerepe általában is növekszik, de a társadalomtudományoké különösen. Gondoljunk csak arra, milyen fontos szerepe van például a helytörténeti kutatásoknak a nemzettudat és az önismeret helyes formálásában, a társadalmi viszonyok alakulását fölterképező, több mint két évtizedes országos felmérésnek a politikai döntésekben, vagy az átrétegződések, a demográfiai mozgások, az életmódváltozás vizsgálatának az új rendelkezések és törvények meghozatalában. A társadalom tehát mint konkrét megrendelő lép fel a társadalomtudományokkal szemben. Ez annak fölismérésével függ össze, hogy a felmerülő problémák fölött nem elég meditatálni, szükséges a szakértelem igénybevétele, mely kétirányú: részint a meglátott, fölfedezett jelenségek elemzésével megteremt a korrekció lehetőségét, részint pedig támogatást, segítséget, iránymutatást nyújt a tervezett munkához. S minél közelebb kerül a társadalomtudományi kutatás a mindennapi gyakorlathoz, annál eredményesebb, hatékonyabb és közvetlenebb lehet a prognosztizáció éppúgy, mint a korrekció.

— Úgy gondolom, a társadalomtudományok kevésbé technikai és eszközigenyesek, ám igencsak meghatározottak a kutatásban résztvevők felkészültségétől, az információáramlásban való részvételtől és az utánpótlás-neveléstől.

— Az elmúlt években csak lassú, egy-két intézményt érintő fejlődés tapasztalható a társada-

lomtudományi kutatások tárgyi feltételeiben. Bár az alapfeltételek biztosítottak, a körülményekkel mégsem lehetünk elégedettek. Számottevő javulás várható viszont a következő években, hisz a kutatók nemcsak a birtokba vehetik a Dóm téri új könyvtár és levéltár helyiségeit, jobb munkafeltételek között dolgozhatnak az elkövetkező években a SZOTE Marxizmus—Leninizmus Intézetének oktatói, a Közművelődési Palota teljes egészében a múzeum rendelkezésére fog állni, a Fekete-ház felújítása a munkaszorgalmi kutatások fellendülését segíti majd. Nem lehetünk elégedettek azonban a könyvtári háttérrel, különösen nem az áremelkedések miatt megcsappant folyóirat-ellátással. Annak ellenére, hogy általában a szegedi könyvtárak társadalomtudományi anyaga komoly bázist jelent a kutatóknak. A kutatók létszáma az elmúlt öt évtizedben lassan — 59 fővel — emelkedett. A legnagyobb gyarapodás a JATE-n tapasztalható, mely elsősorban az idegen nyelvi oktatásban végbement reformnak, illetve a tolmácsolás bevezetésének következménye. A kor szerinti összetétel még kedvező, hisz a kutatók mintegy 60 százaléka 40 évesnél fiatalabb, ám figyelmeztető jel, hogy a 30 év alattiak aránya öt év távlatában 22 százalékról 19 és félre csökkent. Így az utánpótlás átgondolt neveléséről kevésbé beszélhetünk; a gyakornoki rendszer megszüntetése kedvezőtlenül érintette a műhelyeket. Olyan egzisztenciális akadályokkal is számolnunk kell, mint az alacsony kezdőfizetés, a lakáshiány és a beilleszkedési nehézségek.

— Milyennek ítélte a testület a tudományos közéletet, az alkotói szabadság és kutatási felelősség igencsak bonyolultnak tetsző problematikáját?

— A társadalomtudományok jellegéből következően a kutatók igen érzékenyek világnézeti és ideológiai kérdésekben. Bár ez irányú képzettségük magas színvonalú de mivel többségük valamely konkrét témán keresztül kötődik az ideológiai-politikai kérdésekhez, kialakulóban van egyfajta szűklátókörűség. A megközelítések elméleti alapja a marxizmus—leninizmus, ám ennek hegemoniája nem jelenti a közéleti tevékenység ellentmondás-nélküliségét. Nem hagyható szó nélkül az a jelenség, hogy néhány intézmény és annak légköre, követelményrendszere még ma is lehetővé teszi egyes munkatársaknak, hogy számottevő oktató és kutató tevékenység nélkül dolgozhasanak. Bebizonyosodott, hogy a tudományos munkát folytatók közéleti szerepvállalása egyenlőtlen, lazultak a tudományos erkölcs normái. Általános és szerteágazó a részvétel a politikai és társadalmi közéletben, s egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy tudományos teljesítmény és aktív közéleti (szakmai és politikai) tevékenység nélkül hosszú távon

nem lehet színvonalas oktató-nevelő munkát sem végezni. A kutatói szabadság és felelősség kérdései szorosan összefüggnek. Annak ellenére, hogy az egyes intézmények és tanszékek zörmel maguk döntik el kutatási témáikat, a műhelyek, kollektívák és a kutatók felelőssége mégsem érvényesül mindenkor megfelelően. Fontosnak tűnik a kutatók mind jelentősebb közéleti aktivitása, és azoknak a fórumoknak gyarapodása, amelyek tudományos kutatási eredményeiket közkinccsá teszik, népszerűsítik, nyilvános vitákban tételeiket tisztázzák. S ez utóbbit külön is hangsúlyoznám. Higgadt, tudományosan megalapozott, toleráns és tisztességes vitákra van szükség, melyeknek lehetőségét igyekezzünk szélesíteni, számukat a párt is szeretné gyarapítani. Minden igyekeztünk arra irányul, hogy tudományos érvek, s ne presztízszempontok vagy hobbitörékvések határozzák meg a társadalomtudományi kutatásban érdekelt műhelyek tevékenységét.

— A tudományos kutatás nem spontán tevékenység. Tudatos szervező munkára, körültekintő együttműködésre, megtervezett kapcsolattartásra van szükség.

— A testületi vita amellet tanúskodott, hogy e területen sok még a tennivaló. A kutatómunka számos esetben atomizált, szétfórt, s bár vannak Szegeden közös problémák, azonos témák, az együttműködés teljes sikeréről alig-alig számolhatunk be. Mindezek ellenére az általános integrációs törekvések várhatóan javulást idéznek elő mind a szellemi, mind az anyagi erők koncentrációjában. Előfordul, hogy a nagy témák kutatásához való kapcsolódás még mindig inkább egyéni elhatározás és esetleges kérdés, mintsem tudatos tudományszervezési rendszer eredménye. Bár e téren sokat tettek a Szegedi Akadémiai Bizottság vezetői, valamint ilyen irányban hatnak a különböző intézmények társkapcsolatai és az utóbbi években mind erőteljesebben érvényesülő tudományos témapályázati rendszer. Nemzetközi téren a testvéregytemi együttműködések mellett gyarapítható az utazások száma éppúgy, mint a publikációs nyitás, illetve a fiatalok kiküldetése és vendégfogadása.

— Végül hadd kérjem összegzésre. Mi határozza meg a városi pártbizottság ez irányú tevékenységét, mi a tudományos műhelyek munkáját?

— Szeretném hangsúlyozni, hogy pártbizottságunk nem tekintheti feladatának a városban folyó társadalomtudományi kutatások szakmai tartalmának megítélését, a munka minősítését. Egyet szeretnénk: intézményi pártszervezeteinkkel közösen felmérni az adottságokat, a lehetőségeket és az igényeket, minél kedvezőbb terepet biztosítani a sikerekkélcsegetető munkáknak, segíteni az egységes követelményrendszer, a demokratikus légkör, a marxista—leninista szemléletmód eluralkodását. Inspiráljuk a minél demokratikusabb és nyitabb tudományos vitákat, szeretnénk elősegíteni, hogy eredményeiket az élenjáró kutatók népszerűsítsék. Fontosnak itéljük, hogy a legfrissebb tudományosan igazolt eredmények minél hamarabb hasznosuljanak az oktatásban, a szakemberek továbbképzésében. Egyszerűen minden erőnkkel azon dolgozunk, hogy a városban folyó társadalomtudományi kutatások a lehető legközelebb kerüljenek a mai magyar valósághoz, célirányosan felhasználható, hatásukban megtervezhető, tudományos alaposságú segítségül szolgáljanak a politikai döntésekhez, eredményeikkel meghatározói legyenek a város kulturális-szemleli közéletének.

TANDI LAJOS